

Nagovor varuhinje ob dnevu policije

Brdo pri Kranju, 23. 6. 2010

Dr. Zdenka Čebašek-Travnik, dr. med.,

varuhinja človekovih pravic

Spoštovana ministrica za notranje zadeve gospa Katarina Kresal, spoštovani generalni direktor policije gospod Janko Goršek, spoštovani bivši predsednik republike gospod Milan Kučan, spoštovani visoki gostje in vsi, ki ste s svojo prisotnostjo počastili današnjo slovesnost.

Biti častna govornica na slovesnosti ob največjem prazniku slovenske policije je zame poseben izziv in hkrati potrditev korektnega sodelovanja med policijo in Varuhom človekovih pravic RS.

Vprašanje osebne in državne varnosti postaja osrednja tema varovanja človekovih pravic. Kje postaviti meje, ki jih država ne sme prestopiti? Kako prepoznati te meje v stvarnih življenjskih okoliščinah? In kako ravnati, ko policija te meje prestopi?

Delovanje policije je na očeh javnosti v vseh sistemih, ne glede na družbeno ureditev ali njeno razvitost. V vseh družbah tudi obstajajo posamezniki in posameznice, ki se odločajo za ta poklic. Njihovi motivi za takšno odločitev so različni, tako kot njihova prepričanja o tem, kakšen naj bi bil dober policist ali policistka. V času njihovega izobraževanja je te motive in prepričanja treba uskladiti, postaviti na skupni imenovalac, ki ga s svojimi usmeritvami določa vodstvo policije. To je hkrati odgovorno za to, da bodo njihove usmeritve sprejete in upoštevane pri praktičnem delu.

Povprečen prebivalec na policista pomisli v primerih, ko se sreča z nasiljem. Nasilje, njegovo preučevanje in obravnavanje s stališča človekovih pravic, je tudi ena od prioritet mojega mandata varuhinje, zato sem na ravnanje policistov posebej pozorna. Pomembno je, da se policisti pravilno odzovejo na klice ljudi, pa tudi na situacije, v katerih bi lahko prišlo do nasilja. Nedavne študentske demonstracije so bile velik preskusni kamen. Iz svoje pozicije ne morem in ne želim razpravljati o strokovnih prijemih in ukrepih policistov, lahko pa ocenim, da pri teh ni prišlo do kršitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin. To je pomembna ugotovitev, ki bo nedvomno povečala zaupanje v delo policije. Tako kot se zaupanje veča v primerih posredovanja pri nasilju v družini. Časi, ko se policisti in policistke »niso vmešavali« v družinske prepire, so dokončno za nami. Njihovi odločni, a korektni posegi žrtvam dajejo dodaten pogum, da se soočijo z nasiljem. Za takšne spremembe so bila potrebna številna izobraževanja, predvsem pa premiki v miselnosti.

Nasilje se pojavlja v vseh porah naše družbe. Trenutno se poglobljeno ukvarjam z nasiljem v šolskem sistemu, ki smo se ga s poglobljeno študijo končno lotili tudi v Sloveniji. Zanimivo bo spremljati rezultate te študije in videti ali in na kakšen način bo k ukrepom za preprečevanje nasilja povabljen policija. Ta ima namreč omejen vstop v izobraževalne ustanove, vendar bi bilo dobro razmisliti o poteh, po katerih se otroci lahko obračajo neposredno na policiste tudi v času pouka.

Naloga policije je odkrivanje in preganjanje vseh vrst kriminala oziroma kaznivih dejanj. Pri tem delu jo spremlja tudi javnost, ki je posebej pozorna na osebni vidik tega dela: koga se bo preganjalo, preiskovalo, pridržalo in – koga ne. Pohvalno je, da se policija trudi postaviti jasno mejo med svojim delom in radovednostjo javnosti. Po drugi strani pa kot varuhinja pogrešam večjo angažiranost policije v nekaterih primerih kršitev pravic in kaznivih dejanj s področja delovnega razmerja. V mislih imam seveda odkrivanje znakov šikaniranja, ki je kaznivo dejanje in hkrati posebna oblika nasilja nad zaposlenimi. Zanimivo je, da tovrstne pritožbe oziroma pobude Varuhu dobivamo tudi iz vrst policije. Niso zelo pogoste, a so zgovorne in zahtevajo hitro in korektno ukrepanje, da ne bi prišlo do dodatne škode. Delo policistov in policistk je odgovorno in naporno, zato je urejeno in spodbudno delovno okolje temeljni pogoj za njihovo uspešno delo. Enako kot zagotovitev, da bodo v primeru pritožb zoper njihovo delo korektno obravnavani in zavarovani v primerih, ko so pri opravljanju svojega dela nenamerno povzročili škodo.

Ljudje pričakujemo, da bodo policisti vselej ravnali moralno, da bodo torej znali ločevati med tem, kaj je dobro in slabo ter ljudi zaščitili pred slabim. Kot je pred slabim letom dni v Sobotni prilogi Dela izjavil generalni direktor policije, gospod Janko Goršek, » ...obstajajo tudi ljudje, ki so tisti trenutek, ko so oblekli policijsko uniformo ali v žep dali službeno značko, dobili občutek malih bogov. To je res najslabša varianta za policijo oziroma za njeno podobo. Vsaka policija ima takšne ljudi – in tudi mi jih imamo.«

Dovolite mi, da tudi tokrat ponovim nekatera od vprašanj, ki sem jih izpostavila na seminarju o policiji in morali. Kako torej ravnati v primerih, ko uniformirani policist v alkoholiziranem stanju v službenem času s službenim avtomobilom povzroči prometno nesrečo ali pa v primerih, ko policisti pomagajo prikriti sledove alkoholiziranosti pri kolegih. Kako se odzvati na aretacijo policista, pri katerem so našli večjo količino drog, namenjenih za prodajo.

Kot varuhinja človekovih pravic in kot psihiatrinja po izobrazbi pa ne morem mimo skrbi za tiste pripadnike in pripadnice slovenske policije, ki se pri svojem delu srečujejo s posebno tragičnimi situacijami, ob katerih nihče ne more ostati neprizadet. Gre za obravnavo žrtev prometnih nesreč ali kaznivih dejanj zoper telo in življenje, ko je čustva zelo težko nadzorovati oziroma jih je v času dela potrebno potlačiti, kasneje pa ob različnih situacijah privrejo na dan. Sprašujem se, ali policija zagotavlja strokovno pomoč takšnim posameznikom in če jo, na kakšen način je dostopna. O tem ne vem dovolj.

Zadnji del svojega govora bi rada posvetila sodelovanju med Varuhom človekovih pravic RS kot institucije in policijo. Varuh je bil ustanovljen za varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil, torej tudi policije.

Varuh ima pristojnosti in pooblastila za nadzor policije in policijskih postopkov tudi po Zakonu o ratifikaciji opcijskega protokola h konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju. O rezultatih nadzora sproti seznanjamo policijo, o svojih ugotovitvah pišemo tudi v letnih poročilih. Z zadovoljstvom ugotavljamo, da se policija na naša poročila in ugotovitve odziva in upošteva naša priporočila in tako ostaja eden od redkih državnih organov, kjer naših priporočil večinoma ni treba ponavljati.

Pobude, ki jih na račun dela policistov prejme Varuh, zahtevajo temeljito in nepristransko preučitev morebitne kršitve človekovih pravic glede na obstoječo zakonodajo. O svojih ugotovitvah Varuh izdela mnenje in ga sporoči pobudniku, hkrati pa na nepravilnosti – kadar so ugotovljene – opozori kršitelja.

Veseli me, da se je vodstvo policije odločilo za dodatno izobraževanje s področja varovanja človekovih pravic pri izvajanju policijskih pooblastil in da je o poznavanju le teh opravilo raziskavo. Ugotavljamo tudi, da učinkovita notranja pritožbena pot spodbuja dobre odnose in komunikacijo z javnostjo oziroma s posamezniki, ki prihajajo v stik s policijo.

Varuh na različne načine podpira zakonito in učinkovito delo policije in se zavzema za izboljšanje dela policistov, tudi za izboljšanje njihovih delovnih pogojev, zato pozdravljamo posodobitev Kodeksa policijske etike in njegovo uskladitev z Evropskim kodeksom policijske etike. K izboljšanju dela policistov in policistk pa prispevajo tudi podelitve nagrad in priznanj, zato čestitam vsem dobitnikom velikega ščita policije z bronasto zvezdo, zlatega ščita policije in zlatega znaka policije za sodelovanje.

Kot varuhinja človekovih pravic pa z zanimanjem in spoštovanjem spremljam tudi druga prizadevanja slovenske policije za prijaznejšo javno podobo. Nenazadnje k tej prispevajo tako orkester slovenske policije, kot policijska akademija in Ministrstvo za notranje zadeve, za kar jim izrekam svoje osebne čestitke ob današnjem praznovanju.